

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

Роль міжбюджетних трансфертів у забезпеченні фінансової спроможності територіальних громад

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу, групи 472-2

денної форми навчання

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Мойсюк Богдана Василівна _____

Керівник: доцент кафедри фінансів і кредиту

Грубляк Оксана Михайлівна _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від ____ червня 2026 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту

доц. Харабара В.М.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ І ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	6
1.1. Поняття та класифікація міжбюджетних трансфертів.....	6
1.2. Показники та критерії фінансової спроможності територіальних громад	10
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ В СИСТЕМІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ	13
2.1. Обсяг та структура міжбюджетних трансфертів у місцевих бюджетах України.....	13
2.2. Аналіз впливу міжбюджетних трансфертів на формування та виконання бюджету Хотинської міської територіальної громади.....	21
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ГРОМАД	29
3.1. Оцінка ролі міжбюджетних трансфертів у забезпеченні фінансової спроможності бюджету Хотинської територіальної громади.....	29
3.2. Основні проблеми та перспективи використання міжбюджетних трансфертів для підвищення фінансової спроможності територіальних громад.....	36
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44

ВСТУП

Фінансова спроможність територіальних громад є однією з ключових умов ефективного розвитку місцевого самоврядування та забезпечення якісного надання публічних послуг населенню. У сучасних умовах реформ децентралізації в Україні значення міжбюджетних трансфертів особливо зростає, оскільки вони слугують основним інструментом вирівнювання фінансових можливостей громад, надання державної підтримки тим територіям, які не можуть забезпечити виконання своїх повноважень виключно за рахунок власних доходів.

Актуальність дослідження обумовлена кількома чинниками. По-перше, процеси децентралізації та реформи місцевого самоврядування призвели до зміни фінансових потоків між державним і місцевими бюджетами, що потребує глибокого аналізу ефективності міжбюджетних трансфертів і їхнього впливу на фінансову спроможність громад. По-друге, воєнний стан і економічна нестабільність вплинули на обсяги державних дотацій та субвенцій, ускладнюючи бюджетне планування та прогнозування доходів громад. Це створює ризики для стабільності виконання місцевих бюджетів, реалізації соціальних програм та інвестиційних проєктів.

Важливим аспектом є й те, що значна частина місцевих бюджетів, особливо невеликих громад, залежать від міжбюджетних трансфертів, що обмежує їхню фінансову автономію та здатність самостійно визначати пріоритети розвитку. Нестабільність обсягів міжбюджетних трансфертів, недостатній стимул до збільшення власних доходів і обмежена гнучкість у використанні бюджетних коштів створюють серйозні виклики для забезпечення сталого розвитку громад.

Метою цієї роботи є вивчення ролі міжбюджетних трансфертів у формуванні фінансової спроможності територіальних громад на прикладі бюджету Хотинської міської територіальної громади, а також визначення

проблем та шляхів оптимізації використання міжбюджетних трансфертів для зміцнення фінансової стійкості місцевих бюджетів.

У межах даного дослідження ставляться такі завдання:

- розглянути теоретичні основи міжбюджетних трансфертів;
- проаналізувати наукові підходи до визначення їхнього поняття та класифікації;
- дослідити показники та критерії фінансової спроможності територіальних громад і визначити їхнє значення для оцінки бюджетної самодостатності;
- проаналізувати обсяги та структуру міжбюджетних трансфертів у місцевих бюджетах України, виявити тенденції їх динаміки та оцінити роль трансфертів у формуванні та виконанні бюджету Хотинської міської територіальної громади;
- виявити основні проблеми в системі міжбюджетних трансфертів та оцінити їхній вплив на фінансову спроможність місцевих бюджетів;
- розробити рекомендації щодо оптимізації використання міжбюджетних трансфертів для підвищення фінансової автономії, стабільності та ефективності використання коштів у громадах.

Об'єктом дослідження є система міжбюджетних трансфертів у місцевих бюджетах України, а предметом – вплив міжбюджетних трансфертів на фінансову спроможність територіальних громад.

У роботі використано комплекс наукових методів, що дозволяє всебічно оцінити роль міжбюджетних трансфертів у забезпеченні фінансової спроможності територіальних громад. Системний аналіз застосовано для вивчення структури місцевих бюджетів, визначення взаємозв'язків між власними доходами та трансфертами, а також оцінки впливу трансфертів на фінансову стабільність громад. Статистичний метод дозволив провести кількісну оцінку динаміки доходів, структури міжбюджетних трансфертів та рівня виконання бюджетів на прикладі України та Хотинської міської громади. Економіко-математичний аналіз використано для розрахунку показників

фінансової спроможності та коефіцієнтів самодостатності місцевих бюджетів. Порівняльний метод дозволив зіставити доходи та структуру трансфертів між місцевими бюджетами України та конкретною громадою, що дало змогу визначити особливості фінансової автономії. Методи економічного прогнозування і узагальнення застосовані для оцінки тенденцій розвитку міжбюджетних трансфертів, формування рекомендацій щодо їх оптимізації та підвищення фінансової спроможності громад.

Інформаційною базою дослідження стали офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби, а також бюджетні документи та звіти місцевих рад, зокрема бюджету Хотинської міської територіальної громади за 2023 – 2025 роки. Для аналізу структури та динаміки міжбюджетних трансфертів використано інформацію про обсяги дотацій, субвенцій та інших трансфертів, що надходять з державного та місцевих бюджетів. Крім того, застосовано дані наукових публікацій, законодавчих актів, зокрема Бюджетного кодексу України, а також матеріали міжнародних та вітчизняних досліджень щодо фінансової спроможності територіальних громад, що дозволило комплексно оцінити роль міжбюджетних трансфертів у забезпеченні стабільності та розвитку місцевих бюджетів.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, що складаються з двох питань кожен, висновку та списку використаних джерел. Обсяг роботи займає 48 сторінок. Список використаної літератури включає 43 джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ І ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Поняття та класифікація міжбюджетних трансфертів

Міжбюджетні трансферти є ключовим інструментом забезпечення збалансованості бюджетної системи та підтримки фінансової спроможності територіальних громад. В умовах децентралізації та розширення повноважень органів місцевого самоврядування їхнє значення суттєво зростає, оскільки саме через систему трансфертів держава забезпечує вирівнювання фінансових можливостей різних територій та створює умови для надання якісних публічних послуг.

У класичному розумінні міжбюджетні трансферти виступають важливим механізмом бюджетного вирівнювання і підтримки місцевих бюджетів, що забезпечує фінансування суспільних послуг у регіонах із різним рівнем доходів.

За словами В. В. Письменного, ефективне функціонування міжбюджетних трансфертів сприяє збалансуванню рівнів соціально-економічного розвитку територій, одночасно мінімізуючи диспропорції у їх ресурсних можливостях [33].

О. М. Грубляк та М. В. Карвацький підкреслюють, що міжбюджетні відносини та трансферти є ключовим елементом фінансової системи України, який визначає спосіб розподілу коштів між державним та місцевими бюджетами, а також впливає на ефективність місцевого самоврядування [17].

Л. Петик, Д. Корень трактують міжбюджетні трансферти як ресурси, що забезпечують фінансування соціально-економічного розвитку регіонів та вирівнювання диспропорцій, хоча надмірна залежність місцевих бюджетів від трансфертів може обмежувати їхню автономію [32].

У свою чергу, дослідження А. Shah підкреслює, що міжбюджетні трансфери в багатьох країнах використовуються для узгодження доходів і видатків на різних рівнях уряду, що сприяє досягненню справедливості у розподілі фінансових ресурсів і підтримці ефективного управління місцевими публічними послугами [5].

Згідно з Бюджетним кодексом України, міжбюджетні трансфери визначаються як кошти, що безоплатно передаються між бюджетами різних рівнів для забезпечення їхнього фінансового забезпечення [8].

Міжбюджетні трансфери – це безоплатні і безповоротні перекази коштів з одного рівня бюджету до іншого, які виступають ключовим інструментом фінансового вирівнювання та підтримки спроможності місцевих громад у виконанні їхніх функцій.

Відповідно до положень Бюджетного кодексу України, система міжбюджетних трансфертів включає кілька основних видів фінансових ресурсів, які забезпечують збалансування місцевих бюджетів та підтримку їх фінансової спроможності:

1. Базова дотація – це трансферт, що надається з державного бюджету до місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій. Така дотація спрямована на забезпечення бюджетам громад достатніх фінансових ресурсів для виконання їхніх функцій у разі недостатніх власних доходів.

2. Субвенції – це цільові кошти, які спеціально призначені для фінансування визначених програм, заходів чи видатків у місцевих бюджетах. Вони можуть бути спрямовані, наприклад, на освіту, охорону здоров'я або інші визначені законодавством видатки.

3. Реверсна дотація (кошти, що передаються до державного бюджету) – це кошти, які перераховуються з місцевих бюджетів до державного для цілей горизонтального вирівнювання податкоспроможності або зменшення дисбалансу між бюджетами. Такий механізм стимулює нарощування власних доходів місцевих бюджетів.

4. Додаткові дотації – це трансферти, що надаються у додатковому порядку за рішенням органів бюджетної влади для вирішення певних бюджетних потреб чи подолання тимчасових фінансових труднощів у конкретних місцевих бюджетах [8].

Ці види трансфертів встановлені в статті 96 Бюджетного кодексу України і є основою системи міжбюджетних відносин, спрямованої на збалансування доходів і видатків різних рівнів бюджетів та підтримку фінансової спроможності місцевого самоврядування.

Згідно з Бюджетним кодексом України, субвенції є видом міжбюджетних трансфертів, які надаються з державного бюджету місцевим бюджетам для фінансування конкретних цільових програм, заходів або видатків. Вони мають чітко визначене призначення і не можуть використовуватися на інші цілі, окрім передбачених законодавством та умовою надання.

Основні види субвенцій, передбачені Бюджетним кодексом України:

1. Субвенція на здійснення державних програм соціального захисту – призначена для покриття видатків місцевих бюджетів, пов'язаних із реалізацією державних програм соціальної підтримки населення, зокрема надання пільг та житлових субсидій зокрема населенню на придбання твердого і рідкого палива та скрапленого газу.

2. Субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту та утримання місцевих доріг – виділяється для реалізації заходів щодо будівництва і капітального ремонту автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах.

3. Субвенції на виконання інвестиційних проектів та програм публічних інвестицій – направлені на співфінансування заходів, спрямованих на впровадження важливих інвестиційних проектів, що сприяють соціально-економічному розвитку територій.

4. Субвенція, що спрямовується на фінансове забезпечення місцевих видатків у сфері охорони здоров'я, зокрема на оплату поточних видатків закладів охорони здоров'я та заходи з оптимізації їхньої мережі.

5. Субвенція на підготовку робітничих кадрів – надається для оплати поточних видатків професійно-технічних навчальних закладів та заходів з оптимізації мережі таких закладів [8].

Кожна з цих субвенцій має цільовий характер, тобто кошти можуть бути використані тільки на визначені законодавством потреби та відповідно до умов, встановлених Бюджетним кодексом і законом про Державний бюджет України. Це сприяє ефективному цільовому фінансуванню пріоритетних сфер суспільного життя на місцевому рівні та реалізації державних політик через місцеві бюджети.

В умовах воєнного стану зміни до Бюджетного кодексу України вплинули на порядок формування та використання міжбюджетних трансфертів, у тому числі субвенцій, хоча безпосередньо сам перелік видів субвенцій у Кодексі як статутний перелік суттєво не скорочено чи не виключено (тобто види субвенцій, що визначені в Кодексі, зберігають свою правову основу) – вони все ще передбачені як цільові трансферти для місцевих бюджетів. Проте через війну змінюється порядок їх розподілу, використання й появи окремих нових субвенцій, спрямованих на забезпечення потреб, пов'язаних із воєнними діями.

Призначення міжбюджетних трансфертів є необхідним для ефективного управління місцевими фінансами та формування стійкого розвитку територіальних громад, оскільки вони виконують низку ключових функцій у бюджетній системі. Передусім трансферти забезпечують вирівнювання фінансової забезпеченості територій, що дозволяє громадам із недостатньою доходною базою отримувати ресурси для надання базових публічних послуг на рівні, не нижчому від державних стандартів. Крім того, вони сприяють досягненню соціальної та економічної справедливості, адже надають можливість територіям із різним рівнем розвитку реалізовувати свої повноваження на рівних умовах.

Важливим призначенням трансфертів є також цільова підтримка окремих сфер, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, інфраструктура чи регіональний розвиток. Завдяки цьому держава може впливати на якість стратегічно важливих послуг, забезпечуючи їх доступність незалежно від фінансових можливостей конкретних громад. Окрім того, міжбюджетні трансферти дозволяють посилювати фінансову дисципліну та плановість місцевих бюджетів, адже громади отримують чіткі правила розподілу коштів та зобов'язання щодо їх ефективного і цільового використання.

Таким чином, міжбюджетні трансферти виступають потужним інструментом не лише для забезпечення стабільності місцевих фінансів, а й для створення умов довгострокового соціально-економічного розвитку громад, їх інституційного зміцнення та підвищення якості життя населення.

1.2. Показники та критерії фінансової спроможності територіальних громад

Фінансова спроможність територіальних громад виступає ключовим чинником їх здатності ефективно виконувати власні та делеговані повноваження, забезпечувати населення якісними публічними послугами та формувати умови для сталого розвитку. У сучасних умовах децентралізації оцінка фінансової спроможності набуває особливої актуальності, адже від реального рівня фінансової автономії та достатності ресурсів залежить результативність місцевого самоврядування.

Критерії фінансової спроможності – це набір показників або умов, які дають змогу оцінити, наскільки територіальна громада має достатній фінансовий потенціал для виконання своїх повноважень, забезпечення послуг та реалізації програм розвитку. Визначення таких критеріїв необхідне для системної, об'єктивної та порівняльної оцінки спроможності різних громад.

Визначення критеріїв фінансової спроможності територіальних громад є важливим кроком для ефективного управління місцевими фінансами та розвитку громад. Основні цілі такого визначення полягають у наступному:

1. Об'єктивна оцінка стану громад допомагає зрозуміти, які громади можуть самостійно виконувати свої функції, а які потребують додаткової підтримки.
2. Планування міжбюджетних трансфертів дає змогу розподіляти державну допомогу пропорційно до потреб і спроможності громад.
3. Підтримка децентралізації допомагає визначити, які громади варто об'єднувати для створення сильних і фінансово спроможних об'єднаних територіальних громад.
4. Моніторинг і контроль дозволяє відстежувати зміни у фінансовому стані громад та своєчасно реагувати на проблеми.
5. Підвищення прозорості та підзвітності робить оцінювання фінансової спроможності відкритим і зрозумілим для мешканців, що підвищує довіру до місцевої влади.

Визначення критеріїв фінансової спроможності є базою для прозорого, ефективного і справедливого управління місцевими фінансами і дозволяє державі й громадам знаходити оптимальні шляхи для розвитку, збалансованого розподілу ресурсів і посилення місцевого самоврядування.

Для комплексного аналізу можливостей громади використовують систему показників, які дають змогу визначити обсяг її доходів, рівень бюджетної забезпеченості, ефективність управління коштами та здатність до довгострокового розвитку:

1. Доходи місцевого бюджету на одного мешканця – цей показник відображає середній обсяг фінансових ресурсів, які громада має на одного жителя, дає уявлення про розмір бюджету відносно кількості населення і дозволяє порівнювати спроможність різних громад.
2. Частка власних доходів у загальному обсязі доходів бюджету – цей показник свідчить про рівень фінансової автономії громади – наскільки вона

може забезпечити себе власними джерелами, а не залежить від трансфертів. Власні доходи – це податки, збори, адміністративні платежі, доходи від майна громади тощо. Загальний обсяг доходів включає власні доходи та трансфери (субвенції, дотації).

3. Коефіцієнт фінансової самодостатності показує, яку частину видатків громада може покрити за рахунок власних доходів, розраховується як відношення власних доходів громади до загальних видатків місцевого бюджету. Якщо коефіцієнт понад 100%, громада є повністю фінансово самодостатньою. Якщо нижче 100%, тоді громада залежить від додаткових джерел (трансфертів).

4. Рівень виконання дохідної та видаткової частини місцевого бюджету відображає якість бюджетного планування і фінансової дисципліни. Високий рівень виконання означає, що план місцевого бюджету реалістичний і виконується.

5. Частка капітальних видатків у загальному обсязі видатків показує інвестиційну активність громади – скільки ресурсів спрямовано на розвиток інфраструктури, модернізацію тощо, розраховується як відношення капітальних видатків до загальних видатків місцевого бюджету.

6. Обсяг залишків коштів на рахунках бюджету показує ліквідність бюджету та якість планування. Надмірні залишки можуть свідчити про неефективне використання ресурсів, а низькі – про дефіцит. Залишок коштів фіксується бухгалтерським обліком на кінець звітного періоду.

Кожен із цих показників дає змогу не лише оцінити фінансовий стан громади, а й визначити, де існують резерви для підвищення спроможності, а де потрібна підтримка чи зміна управлінських підходів. В комплексі вони є основою для прийняття управлінських рішень щодо бюджетної політики, планування і залучення ресурсів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ В СИСТЕМІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

2.1. Обсяг та структура міжбюджетних трансфертів у місцевих бюджетах України

Ефективне функціонування системи місцевих бюджетів значною мірою залежить від обсягів та структури міжбюджетних трансфертів, які формують фінансову базу територіальних громад та забезпечують виконання ними власних і делегованих повноважень. Аналіз динаміки та складу таких трансфертів дозволяє оцінити, як змінюється роль державної підтримки у забезпеченні місцевих потреб, наскільки громади є залежними від зовнішніх ресурсів та які напрями фінансування є пріоритетними.

Для оцінки тенденцій у формуванні фінансової бази територіальних громад важливим є аналіз динаміки доходів місцевих бюджетів у розрізі основних джерел надходжень.

Зміни доходів місцевих бюджетів України у 2023 – 2025 роках дозволяють простежити, наскільки зростання власних доходів та офіційних трансфертів вплинуло на фінансову спроможність територіальних громад (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка доходів місцевих бюджетів України за 2023 – 2025 роки, млрд грн [21]

Доходи	2023	2024	Темп росту 2024р. до 2023, %	2025	Темп росту 2025р. до 2024, %
Податкові надходження	434,5	441,1	101,5	504,5	114,4
Неподаткові надходження	36,5	43,6	119,5	43,1	98,9
Доходи від операцій з капіталом	3,6	4,9	136,1	5,9	120,4

Власні доходи місцевих бюджетів	474,6	489,6	103,2	553,5	113,1
Офіційні трансферти, в т.ч.	177,6	189,3	106,6	197,5	104,3
Від органів державного управління	177,4	187,9	105,9	196,1	104,4
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,2	1,4	700,0	1,4	100,0
Загальна сума доходів	652,6	679,5	104,1	751,9	110,7

Динаміка доходів місцевих бюджетів України у 2023 – 2025 роках свідчить про поступове зміцнення фінансової бази територіальних громад та зростання їх спроможності забезпечувати виконання власних повноважень. Податкові надходження, які є ключовим джерелом формування місцевих бюджетів, демонструють стабільне зростання: з 434,5 млрд грн у 2023 році до 441,1 млрд грн у 2024 році, що відповідає незначному, але позитивному темпу приросту. У 2025 році відбувається суттєвіше збільшення – до 504,5 млрд грн, тобто темп приросту становить понад 14%. Це свідчить про відновлення економічної активності, розширення податкової бази та покращення адміністрування податкових надходжень на місцевому рівні.

Неподаткові надходження також зростають у 2024 році, проте в 2025 році дещо зменшуються. Така динаміка пов'язана з одноразовими факторами, такими як зміни в орендних платежах, у сфері відшкодувань та адміністративних зборів. Незважаючи на це, показники залишаються на відносно стабільному рівні, що підтримує загальну доходну частину бюджетів. Доходи від операцій з капіталом зростають щороку, що свідчить про активізацію громад у сфері управління майном, продажу земельних ділянок або інших капітальних операцій, які часто використовуються для фінансування інвестиційних проєктів.

Зростання власних доходів у 2024 році є помірним, однак у 2025 році спостерігається різкий стрибок – до 553,5 млрд грн. Така тенденція вказує на поступове підвищення фінансової автономії громад та зменшення їх залежності

від державного фінансування. Це є особливо важливим у контексті воєнного стану, коли економіка працює з підвищеним навантаженням, а громади потребують стабільних ресурсів для підтримання життєдіяльності.

Офіційні трансферти з державного бюджету також зростають, але їх темп приросту нижчий, ніж темпи зростання власних доходів. Це означає, що громади поступово збільшують свою фінансову незалежність. Проте роль трансфертів залишається значною, оскільки вони забезпечують виконання важливих соціальних функцій та проєктів, пов'язаних із освітою, медициною та соціальним захистом. Особливо помітним є різке зростання міжнародної допомоги у 2024 році – від 0,2 млрд грн до 1,4 млрд грн, що відображає посилення підтримки з боку міжнародних партнерів у період воєнних викликів.

Загальна сума доходів місцевих бюджетів демонструє стабільне зростання протягом трьох років, причому найбільш суттєве збільшення у 2025 році. Це свідчить про зміцнення фінансової стійкості місцевих бюджетів, поступове відновлення економічного потенціалу територіальних громад та формування підґрунтя для подальшого розвитку. Зростання доходів – як власних, так і трансфертів – створює можливості для посилення інвестиційної активності, покращення надання послуг та підвищення якості життя населення.

Таким чином, аналіз доходів підтверджує, що у 2023 – 2025 роках місцеві бюджети України демонструють позитивну динаміку, що є важливим чинником підвищення фінансової спроможності територіальних громад і їх здатності забезпечувати стійкий розвиток навіть в умовах воєнного стану.

Аналіз структури доходів місцевих бюджетів України за 2023 – 2025 роки дає можливість оцінити вагу окремих джерел у формуванні фінансової бази територіальних громад та визначити ступінь їх залежності від власних надходжень і міжбюджетних трансфертів. Розгляд питомої ваги податкових, неподаткових доходів, капітальних надходжень та трансфертів дозволяє зробити висновки щодо рівня фінансової автономії громад, ефективності місцевого управління та загальних тенденцій бюджетної децентралізації у період воєнного стану (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структура доходів місцевих бюджетів України за 2023 – 2025 роки, млрд
грн [21]

Доходи	2023	Питома вага, %	2024	Питома вага, %	2025	Питома вага, %
Податкові надходження	434,5	66,6	441,1	64,9	504,5	67,1
Неподаткові надходження	36,5	5,6	43,6	6,4	43,1	5,7
Доходи від операцій з капіталом	3,6	0,6	4,9	0,7	5,9	0,8
Власні доходи місцевих бюджетів	474,6	72,7	489,6	72,1	553,5	73,6
Офіційні трансферти, в т.ч.	177,6	27,2	189,3	27,9	197,5	26,3
Від органів державного управління	177,4	27,2	187,9	27,7	196,1	26,1
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0,2	0,0	1,4	0,2	1,4	0,2
Загальна сума доходів	652,6	100,0	679,5	100,0	751,9	100,0

Структура доходів у 2023 році свідчить про домінування податкових надходжень, частка яких становить 66,6%. У 2024 році їх питома вага дещо знижується до 64,9%, однак у 2025 році знову зростає до 67,1%. Таке коливання зумовлене як змінами в нарахуванні окремих податків, так і загальними економічними процесами, зокрема впливом воєнних ризиків на здатність бізнесу сплачувати податки. Загалом частка податкових доходів залишається стабільною та високою, що підтверджує ключове значення цієї групи надходжень для фінансування громад.

Неподаткові надходження займають відносно невелику частку – від 5,6% у 2023 році до 6,4% у 2024 році з подальшим зниженням у 2025 році до 5,7%.

Незважаючи на зростання абсолютних значень, їх частка у загальній структурі доходів суттєво не змінюється, що свідчить про обмежені можливості громад у залученні коштів через адміністративні послуги, орендні платежі чи діяльність комунальних підприємств. Це також вказує на необхідність покращення управління місцевими активами та підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування у сфері формування неподаткових доходів.

Доходи від операцій з капіталом мають стабільно низьку частку – від 0,6 до 0,8%, але демонструють поступове зростання, що свідчить про активізацію процесів управління майном, зокрема земельними ресурсами, які можуть стати одним із перспективних джерел доходів у післявоєнний період, коли відновиться інвестиційна активність.

Власні доходи місцевих бюджетів у структурі залишаються основним джерелом фінансового забезпечення громад. У 2023 році їх частка становить 72,7%, у 2024 році – 72,1%, а у 2025 році зростає до 73,6%. Це підтверджує тенденцію до зміцнення фінансової автономії громад та збільшення їх здатності забезпечувати виконання функцій за рахунок власних ресурсів, а не лише зовнішньої підтримки. Зростання частки власних доходів у 2025 році пов'язане як із розширенням податкової бази, так і з покращенням адміністрування місцевих податків та зборів.

Офіційні трансферти займають вагомий частку у структурі доходів – близько 27% у 2023 – 2024 роках. У 2025 році їх частка дещо зменшується до 26,3%, що свідчить про поступове зменшення відносної залежності громад від державного бюджету. Однак абсолютні обсяги трансфертів продовжують зростати, що зумовлено збільшенням потреб у фінансуванні соціальної сфери, освіти, медицини та підтримки громад, що постраждали від війни. У структурі трансфертів домінують кошти від органів державної влади, тоді як міжнародна допомога, попри різке збільшення у 2024 році, все ще становить незначну частку – 0,2%.

Загальна структура доходів демонструє стабільне співвідношення між власними доходами та трансфертами, а також посилення ролі податкових

надходжень у забезпеченні фінансової стійкості місцевих бюджетів, що свідчить про формування більш самодостатньої моделі місцевих фінансів, у якій громади поступово зміцнюють свою ресурсну базу, зберігаючи при цьому можливість отримувати підтримку з державного бюджету та від міжнародних партнерів для виконання соціально важливих функцій.

Аналіз динаміки та складу міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів України за 2023 – 2025 роки дає змогу оцінити ступінь залежності територіальних громад від фінансової підтримки з державного бюджету та визначити ключові напрями перерозподілу ресурсів. Особливо важливо звернути увагу на структуру трансфертів, оскільки значну частину з них складають субвенції, що повністю залежать від рішень центральних органів влади та не мають стабільного характеру. Така залежність впливає на фінансову автономію громад і їхню здатність планувати середньостроковий розвиток (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка та склад міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів України за 2023 – 2025 роки, млрд грн [21]

Доходи	2023	2024	Темп росту 2024р. до 2023, %	2025	Темп росту 2025р. до 2024, %
Міжбюджетні трансферти	177,4	187,9	105,9	196,1	104,4
Базова дотація	29	21,1	72,8	25,5	120,9
Інші дотації	21,3	32	150,2	24	75,0
Субвенції, в т.ч.	127,1	134,8	106,1	146,5	108,7
Субвенція на виплату компенсації за належні для отримання жилі приміщення для ВПО	3,6	5,7	158,3	0	0,0
Субвенція на відновлення об'єктів критичної інфраструктури	1,5	0,5	33,3	0,2	40,0
Субвенція на облаштування безпечних умов у ЗЗСО	1,1	1,3	118,2	4,2	323,1
Субвенція на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я	2,2	1,9	86,4	1,3	68,4
Субвенція на реалізацію проектів в рамках Програми з відновлення України	0,1	0,7	700,0	1,8	257,1
Субвенція на забезпечення харчуванням учнів початкових класів ЗЗСО	0	3,9	-	1,7	43,6

Субвенція на реалізацію об'єктів, спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії	3,4	5,4	158,8	1,1	20,4
Субвенція на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей осіб, потерпілих від збройної агресії	0,01	4,1	41000,0	6,4	156,1
Субвенція на забезпечення якісної, сучасної та доступної ЗСО "Нова українська школа"	0	1,3	-	1,6	123,1
Субвенція на здійснення доплат педагогічним працівникам ЗЗСО	0	0	-	10,6	-
Субвенція на реалізацію публічного інвестиційного проекту - шкільні автобуси	1	1	100,0	1,5	150,0
Освітня субвенція	90,7	104,2	114,9	107,5	103,2
Субвенція на реалізацію публічних інвестиційних проектів у сфері охорони здоров'я	0	0	-	1,7	-
Субвенція на відновлення, будівництво, модернізацію об'єктів будівництва громадського призначення, соціальної сфери, культурної спадщини, житлово-комунального господарства	4	0	0,0	0	-
Субвенція на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції автомобільних доріг місцевого значення	16	0	0,0	0	-

У 2023 – 2025 роках загальний обсяг міжбюджетних трансфертів демонструє помірну тенденцію до зростання. Так, у 2024 році їхній обсяг збільшився на 5,9%, а в 2025 році – ще на 4,4%, що свідчить про збереження значної ролі державної фінансової підтримки у формуванні доходів місцевих бюджетів. Водночас внутрішня структура трансфертів змінюється нерівномірно, що створює певні ризики для стабільності місцевих фінансів.

Базова дотація, яка забезпечує вирівнювання фінансової спроможності громад, демонструє нестійку динаміку: у 2024 році її обсяг скоротився на 27,2%, а вже у 2025 році зріс до 120,9% темпу зростання. Такі коливання вказують на зміну підходів держави до визначення потреб у вирівнюванні, але водночас роблять цей вид трансфертів менш прогнозованим для органів місцевого самоврядування.

Інші дотації також характеризуються нестабільністю. У 2024 році вони зросли на 50,2%, але в 2025-му знову скоротилися на 25%. Подібні зміни свідчать про залежність місцевих бюджетів від ситуативних рішень держави, спрямованих на окремі сфери фінансування.

Найбільшу частку в структурі трансфертів традиційно становлять субвенції. У 2023 році їх обсяг складав 127,1 млрд грн, у 2024 році – 134,8 млрд грн, а у 2025 році – 146,5 млрд грн, що забезпечує стабільне зростання в межах 6-9% щороку. Висока частка субвенцій означає значну залежність місцевих бюджетів від централізовано визначених напрямів фінансування, оскільки субвенції мають цільовий характер і не можуть бути використані громадами на власний розсуд.

Аналіз окремих видів субвенцій показує, що більшість із них спрямовані на забезпечення критично важливих соціальних та інфраструктурних потреб. Зокрема, освітня субвенція залишається найбільшою за обсягом та демонструє зростання у 2024 році на 14,9% і у 2025 році – ще на 3,2%, що підтверджує пріоритетність фінансування освітньої сфери та потребу в додаткових ресурсах у зв'язку зі зростанням видатків на заробітні плати педагогів і утримання установ освіти.

Окрему групу становлять субвенції, пов'язані з ліквідацією наслідків війни та відновленням інфраструктури. Такі субвенції мають нестійкий характер, що видно з коливань обсягів між 2023 та 2025 роками. Наприклад, субвенція на відновлення критичної інфраструктури у 2024 році зменшилася на дві третини, а у 2025 – ще на 60%. Натомість субвенція на забезпечення безпечних умов у школах у 2025 році різко зросла до 323,1%, що відображає зміну державних пріоритетів у напрямку безпеки освітнього процесу.

Також значними є субвенції на компенсацію житла для постраждалих від збройної агресії: у 2024 році їхній обсяг збільшився у сотні разів, а в 2025 році – ще на 56%. Це зумовлено посиленням державної політики щодо соціального забезпечення потерпілих громадян.

Загалом структура трансфертів свідчить, що основне фінансове навантаження спрямовується на гуманітарні, соціальні та відновлювальні напрями, що відповідає викликам воєнного періоду. Однак високий ступінь залежності від субвенцій, що повністю контролюються центральною владою, знижує фінансову автономію громад та ускладнює планування розвитку територій.

2.2. Аналіз впливу міжбюджетних трансфертів на формування та виконання бюджету Хотинської міської територіальної громади

Аналіз впливу міжбюджетних трансфертів на формування та виконання бюджету Хотинської міської територіальної громади є важливим для оцінки реального рівня її фінансової автономії, стійкості та здатності забезпечувати якісні публічні послуги.

Умови воєнного стану, економічна нестабільність та зростання видатків на соціальну сферу значно підвищують роль державної підтримки для більшості громад, зокрема й для Хотинської МТГ.

Дослідження структури, обсягів і динаміки трансфертів дозволяє з'ясувати, наскільки громада залежить від зовнішніх джерел фінансування, які напрями забезпечуються за рахунок державного бюджету та як ця залежність впливає на виконання місцевого бюджету. Це також дає можливість визначити потенційні ризики та перспективи підвищення фінансової самостійності громади.

Динаміка доходів бюджету Хотинської міської територіальної громади протягом 2023 – 2025 років, що дозволяє оцінити зміни у структурі власних ресурсів та рівень залежності громади від міжбюджетних трансфертів. Аналіз цих показників є важливим для визначення реальної фінансової спроможності громади, здатності формувати стабільну дохідну базу та забезпечувати виконання своїх повноважень в умовах воєнного стану та економічної нестабільності (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка доходів бюджету Хотинської міської територіальної громади за
2023 – 2025 роки, млн грн [21]

Доходи	2023	2024	Темп росту 2024р. до 2023, %	2025	Темп росту 2025р. до 2024, %
Податкові надходження	107,8	122,7	113,8	145,2	118,3
Неподаткові надходження	50,1	27,2	54,3	23	84,6
Доходи від операцій з капіталом	0,7	0,7	100,0	2,5	357,1
Власні доходи місцевих бюджетів	158,6	150,6	95,0	170,7	113,3
Офіційні трансферти, в т.ч.	89,3	93,6	104,8	97	103,6
Від органів державного управління	89,3	93,6	104,8	97	103,6
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0	0	0,0	0	0,0
Загальна сума доходів	248,1	244,4	98,5	268,1	109,7

Протягом 2023 – 2025 років доходи бюджету Хотинської МТГ зазнали неоднорідних змін. У 2024 році загальна сума доходів зменшилася до 244,4 млн грн порівняно з 248,1 млн грн у 2023 році, що відповідає 98,5% від рівня попереднього року. Зниження пов'язане передусім із падінням неподаткових надходжень, які зменшилися майже вдвічі – з 50,1 млн грн до 27,2 млн грн (54,3%). У 2025 році ситуація стабілізується: загальні доходи зростають до 268,1 млн грн, демонструючи приріст на 9,7% порівняно з 2024 роком.

Податкові надходження у 2023 – 2025 роках демонструють стійке зростання та є найважливішим індикатором фінансової спроможності громади. У 2024 році вони збільшуються на 13,8 %, а в 2025-му – ще на 18,3%, досягнувши 145,2 млн грн, що свідчить про позитивні тенденції в економічній активності та розширення податкової бази громади.

Неподаткові надходження, навпаки, характеризуються нестабільністю: після різкого падіння у 2024 році вони зменшуються ще на 15,4% у 2025 році. Така динаміка зумовлена зниженням власних послуг, орендних платежів або інших джерел, що залежать від локальної економічної активності та управлінських рішень.

Доходи від операцій з капіталом залишались на рівні 0,7 млн грн у 2023 – 2024 роках, але в 2025 році зросли у понад три рази – до 2,5 млн грн, що свідчить про активізацію роботи громади в частині продажу майна або реалізації інвестиційних проєктів.

Офіційні трансферти становлять значну частку доходів громади та демонструють помірне зростання – на 4,8% у 2024 році та 3,6% у 2025 році. Незмінність частки трансфертів від іноземних джерел підтверджує повну залежність громади від державних рішень у сфері дотацій і субвенцій.

У цілому, доходи Хотинської МТГ у 2023 – 2025 роках формуються переважно за рахунок податкових надходжень та державних трансфертів, тоді як власна неподаткова база демонструє нестійкість. Це свідчить про необхідність посилення роботи щодо диверсифікації доходів та підвищення фінансової автономії громади.

Структура доходів бюджету Хотинської міської територіальної громади у 2023 – 2025 роках дозволяє оцінити зміну пропорцій між власними доходами громади та міжбюджетними трансфертами. Порівняння цих показників із середніми значеннями по Україні дає змогу визначити рівень фінансової автономії громади, ступінь її залежності від державної підтримки та тенденції у формуванні місцевого фінансового потенціалу (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Структура доходів бюджету Хотинської міської територіальної громади за 2023 – 2025 роки, млн грн [21]

Доходи	2023	Питома вага, %	2024	Питома вага, %	2025	Питома вага, %
Податкові надходження	107,8	43,5	122,7	50,2	145,2	54,2

Неподаткові надходження	50,1	20,2	27,2	11,1	23	8,6
Доходи від операцій з капіталом	0,7	0,3	0,7	0,3	2,5	0,9
Власні доходи місцевих бюджетів	158,6	63,9	150,6	61,6	170,7	63,7
Офіційні трансферти, в т.ч.	89,3	36,0	93,6	38,3	97	36,2
Від органів державного управління	89,3	36,0	93,6	38,3	97	36,2
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Загальна сума доходів	248,1	100,0	244,4	100,0	268,1	100,0

Структура доходів Хотинської МТГ демонструє поступове посилення ролі податкових надходжень у формуванні місцевого бюджету. Якщо у 2023 році їх частка становила 43,5%, то у 2024 році вона збільшилася до 50,2%, а у 2025 році – до 54,2%. Така динаміка свідчить про покращення податкової бази громади, зростання ділової активності та підвищення надходжень від основних місцевих податків і зборів. У порівнянні із загальноукраїнськими показниками (66-67% податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів), Хотинська громада демонструє нижчий рівень фінансової самостійності, проте поступово скорочує цей розрив.

Неподаткові надходження в структурі доходів громади мають тенденцію до зменшення: з 20,2% у 2023 році до 11,1% у 2024 році та лише 8,6% у 2025 році. Це свідчить про нестабільність цього джерела доходів, що пов'язано зі зменшенням обсягів адміністративних платежів, орендної плати та прибутку від комунальних підприємств. Порівняно із власними доходами місцевих бюджетів України (5-7% питомої ваги), показник Хотинської громади у 2023 році був

доволі високим, проте його різке падіння у наступні роки зменшує диверсифікацію фінансових ресурсів.

Доходи від операцій з капіталом у структурі бюджету громади залишалися незначними у 2023 – 2024 роках (0,3%), але в 2025 році їх питома вага зросла до 0,9%, що є ознакою активізації продажу майна або реалізації одноразових інвестиційних операцій. Однак, на відміну від середніх українських показників (0,6-0,8%), Хотинська МТГ демонструє суттєві коливання цього джерела, що підтверджує його нестійкий характер.

Питома вага офіційних трансфертів залишається доволі високою протягом усього періоду – від 36,0% у 2023 році до 38,3% у 2024 році, з подальшим зниженням до 36,2% у 2025 році. Порівняно із загальноукраїнськими показниками (26-28%), громада значно більше залежить від державної підтримки. Така залежність означає обмежену фінансову автономію та високу чутливість бюджету до змін державної бюджетної політики, особливо щодо субвенцій і дотацій.

Узагальнюючи, структура доходів Хотинської МТГ у 2023 – 2025 роках демонструє позитивну тенденцію у зростанні власних податкових ресурсів, але водночас вказує на значну залежність від трансфертів та зменшення ролі неподаткових надходжень. Порівняно із середньою структурою місцевих бюджетів України громада має нижчу частку податкових доходів і вищу частку офіційних трансфертів, що свідчить про її нижчий рівень фінансової спроможності та потребу в посиленні власної дохідної бази.

Табл. 2.6 відображає динаміку та структуру міжбюджетних трансфертів у доходах бюджету Хотинської міської територіальної громади у 2023 – 2025 роках. Аналіз цих показників дозволяє визначити ступінь фінансової залежності громади від державного бюджету та характер змін у наданні дотацій і субвенцій, що суттєво впливають на виконання місцевих повноважень. Порівняння зі структурою міжбюджетних трансфертів по Україні загалом дає змогу оцінити, наскільки трансфертна модель Хотинської громади відповідає загальним тенденціям бюджетної політики держави.

Таблиця 2.6

Динаміка та склад міжбюджетних трансфертів у доходах бюджету Хотинської міської територіальної громади за 2023 – 2025 роки, млн грн [21]

Доходи	2023	2024	Темп росту 2024р. до 2023, %	2025	Темп росту 2025р. до 2024, %
Міжбюджетні трансферти	89,3	93,6	104,8	97	103,6
Базова дотація	20,2	10,7	53,0	14,1	131,8
Інші дотації з державного бюджету місцевим бюджетам	0,2	2,2	1100,0	0	0,0
Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, в т.ч.	59,4	67,3	113,3	74,5	110,7
- освітня субвенція	56	61,6	110,0	65	105,5
- субвенція на реалізацію проектів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії	3,4	0	0,0	0	-
- субвенція на створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства	0	2	-	0	0,0
- субвенція на забезпечення харчуванням учнів початкових класів ЗЗСО	0	3,7	-	0,2	5,4
- субвенція на реалізацію публічного інвестиційного проекту на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»	0	0	-	1,1	-
- субвенція на здійснення доплат педагогічним працівникам закладів за	0	0	-	7,6	-
Дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	2,4	0	0,0	0,1	-
Субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	7,6	13,6	178,9	8,3	61,0

Загальний обсяг міжбюджетних трансфертів для Хотинської МТГ демонструє помірну позитивну динаміку: зростання на 4,8% у 2024 році та на 3,6% у 2025 році. Це свідчить про стабільність державної підтримки, однак рівень залежності громади залишається значним – частка трансфертів становить близько третини усіх доходів бюджету. У порівнянні з середньою по Україні часткою (26-28%) громада помітно більш залежна від рішень центральної влади.

Однією з ключових статей трансфертів є базова дотація, призначена для вирівнювання фінансової забезпеченості територій. У Хотинській громаді її обсяг суттєво скоротився у 2024 році – з 20,2 млн грн до 10,7 млн грн (53%), що свідчить про зростання власної податкоспроможності громади. У 2025 році відбувається часткове відновлення – зростання до 14,1 млн грн (131,8%). Загальноукраїнська тенденція також характеризується коливаннями базової дотації в умовах воєнного стану, однак у середньому її частка скорочується через уточнення податкового потенціалу громад.

Суттєві зміни спостерігаються у статті інших дотацій з державного бюджету, які в Хотині у 2024 році різко зростають із 0,2 млн грн до 2,2 млн грн (1100%), але у 2025 році повністю зникають. Це підтверджує загальну рису міжбюджетних дотацій в Україні: їхня поява часто має одноразовий характер і залежить від державних пріоритетів, що ускладнює планування місцевих бюджетів.

Основним джерелом трансфертів залишаються субвенції, обсяг яких стабільно зростає: 59,4 млн грн у 2023 році, 67,3 млн грн у 2024 році (113,3%), 74,5 млн грн у 2025 році (110,7%). Як і в структурі субвенцій по Україні, домінує освітня субвенція – 56 млн грн у 2023 році, 61,6 млн грн у 2024 році та 65 млн грн у 2025 році. Її висока частка відображає загальнодержавну тенденцію: понад 80% усіх субвенцій для громад країни спрямовано саме на забезпечення освітньої сфери.

Окремі види субвенцій мають нестійкий характер: субвенція на ліквідацію наслідків збройної агресії, що становила 3,4 млн грн у 2023 році, повністю зникає у наступні роки; натомість з'являються нові цільові субвенції на підтримку соціальних послуг або харчування учнів. Це відповідає загальноукраїнським процесам, де склад субвенцій суттєво змінюється щороку відповідно до державних пріоритетів, особливо в умовах війни.

Трансфerti між місцевими бюджетами – дотації та субвенції – також демонструють коливання. Дотації іншим громадам у 2024 році зникають, а у 2025 році з'являється символічне збільшення (0,1 млн грн), тоді як субвенції між

громадами зростають у 2024 році до 13,6 млн грн, після чого зменшуються до 8,3 млн грн. Такі коливання характерні і по Україні, оскільки міжмуніципальні трансферти залежать від програм співпраці та спільних проєктів.

У цілому структура трансфертів Хотинської громади підтверджує загальноукраїнську тенденцію: високий рівень залежності від освітньої субвенції, нестабільність спеціальних субвенцій та значні коливання дотацій, що ускладнюють прогнозність і фінансове планування.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ГРОМАД

3.1. Оцінка ролі міжбюджетних трансфертів у забезпеченні фінансової спроможності бюджету Хотинської територіальної громади

Міжбюджетні трансферти виступають ключовим джерелом ресурсного забезпечення громади, суттєво впливають на її здатність виконувати соціальні, інфраструктурні та адміністративні функції, а також визначають рівень фінансової автономії та стабільності місцевого бюджету. Особливу значущість вони набувають у контексті обмежених власних доходів громади та нестабільності економічної ситуації, що робить трансферти важливим інструментом підтримки фінансової спроможності та розвитку місцевого самоврядування.

Аналіз доходів на одного жителя як для місцевих бюджетів України загалом, так і для бюджету Хотинської міської територіальної громади дозволяє оцінити рівень фінансової забезпеченості громади, її здатність забезпечувати базові видаткові функції та порівняти з середніми значеннями по країні. Також дослідження доходів на одного жителя дає змогу оцінити ефективність формування власних доходів та вплив міжбюджетних трансфертів на фінансову спроможність територіальних громад (рис. 3.1).

Доходи місцевих бюджетів України на одного жителя демонструють стійке зростання з 17173 грн у 2023 році до 21482 грн у 2025 році, що свідчить про збільшення загальної фінансової забезпеченості громад в Україні та зростання ресурсів для виконання місцевих повноважень. У порівнянні з цим, доходи бюджету Хотинської громади на одного жителя значно нижчі: 13662 грн у 2023 році та 14764 грн у 2025 році, що вказує на відставання громади від середнього

рівня по країні та на обмежену фінансову спроможність забезпечувати видатки на місцеві потреби без додаткової підтримки з державного бюджету.

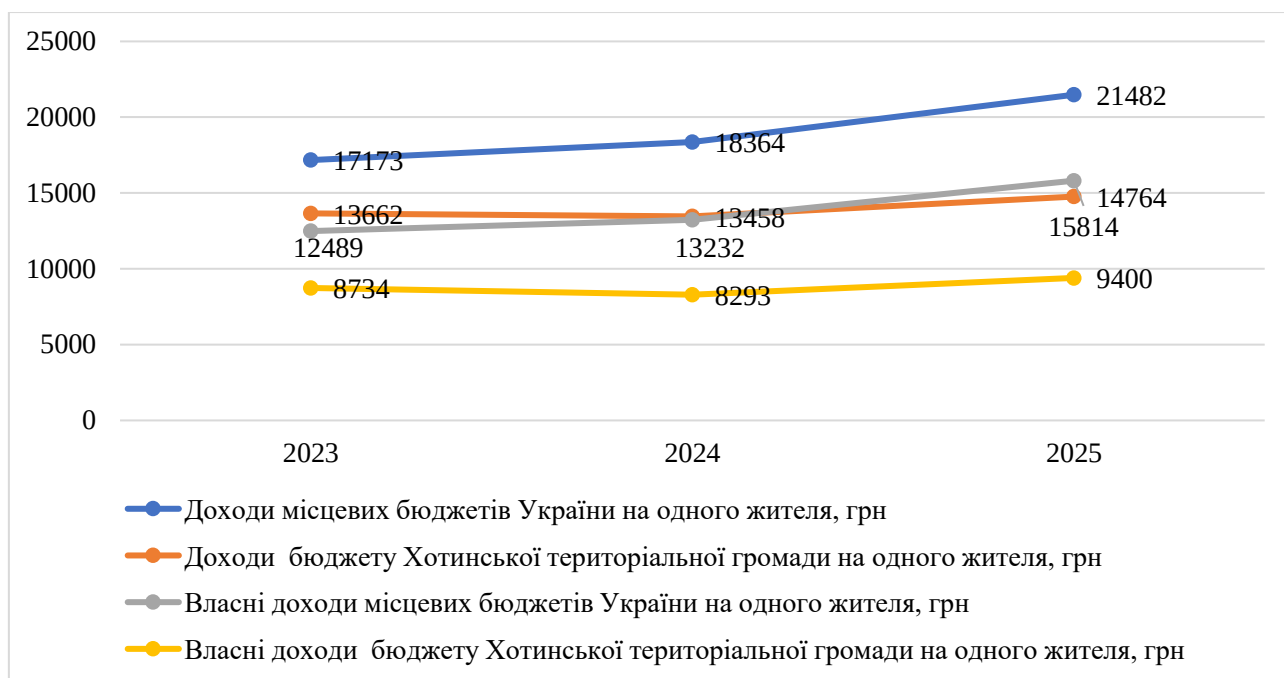

Рис. 3.1. Динаміка доходів місцевих бюджетів України та бюджету Хотинської міської територіальної громади на одного жителя у 2023 – 2025 роках, грн [21]

Що стосується власних доходів, то середній показник по Україні зростає з 12489 грн у 2023 році до 15814 грн у 2025 році, тоді як у Хотинській громаді власні надходження залишаються значно нижчими – від 8734 грн до 9400 грн на одного жителя. Це означає, що громада менш здатна генерувати власні ресурси, через що її фінансова спроможність сильно залежить від міжбюджетних трансфертів та державної підтримки.

Отже, хоча загальний рівень доходів на одного жителя у Хотинській громаді поступово зростає, вона залишається уразливою до змін у міжбюджетних трансфертах. Для підвищення фінансової стійкості необхідне одночасне збільшення власних доходів, диверсифікація джерел фінансування та ефективне використання міжбюджетних трансфертів. У цілому по країні зростання доходів на одного жителя сприяє підвищенню фінансової спроможності місцевих бюджетів, тоді як для окремих громад, таких як Хотинська, питання ефективного планування та використання трансфертів залишається критично важливим.

Питома вага власних доходів у загальній структурі доходів місцевих бюджетів України та бюджету Хотинської територіальної громади у 2023 – 2025 роках є важливим критерієм оцінки фінансової автономії та спроможності громади самостійно забезпечувати виконання своїх повноважень. Чим вища частка власних доходів у бюджеті, тим менша залежність громади від міжбюджетних трансфертів та більш стабільним є фінансове становище місцевого самоврядування (рис. 3.2).

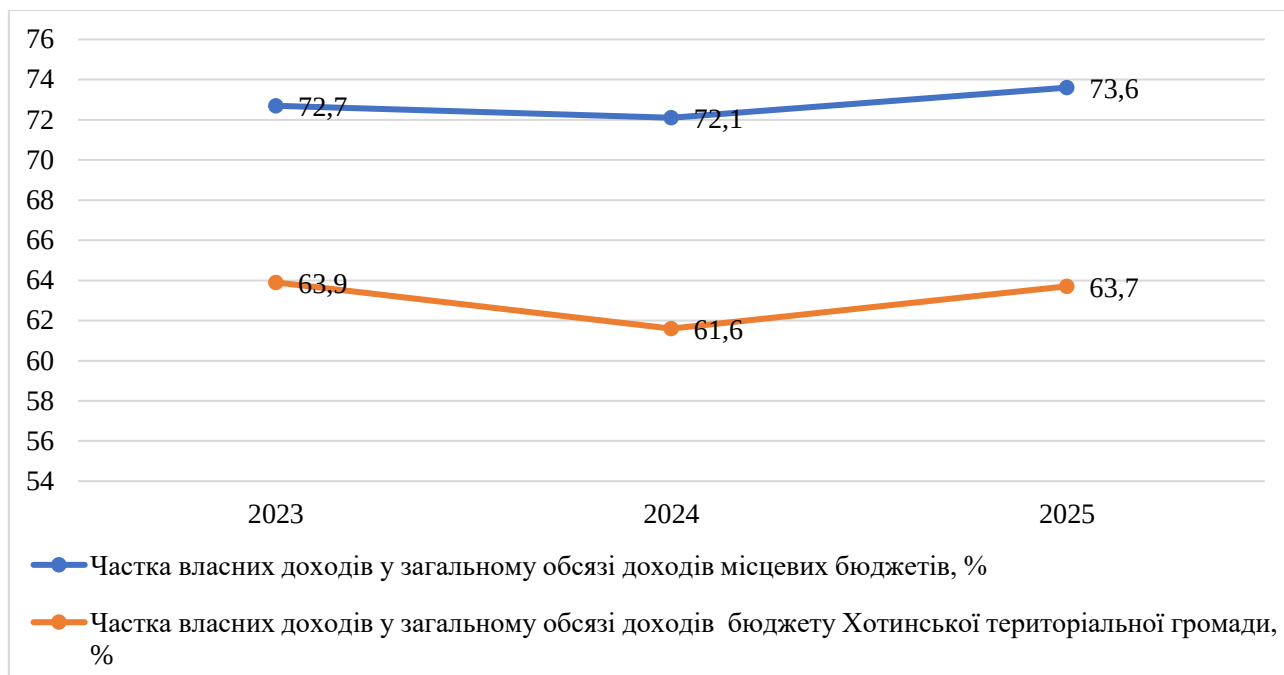

Рис. 3.2. Питома вага власних доходів у загальних доходах місцевих бюджетів України та бюджету Хотинської міської територіальної громади у 2023 – 2025 роках, % [21]

Частка власних доходів у загальних доходах місцевих бюджетів України залишається стабільною на рівні 72-74%, що свідчить про відносну фінансову автономність громад на національному рівні. Це забезпечує їм можливість планувати видатки, реалізовувати інвестиційні проекти та оперативно реагувати на місцеві потреби без надмірної залежності від державних трансфертів.

У випадку Хотинської громади питома вага власних доходів значно нижча – 63-64%. Це означає, що громада суттєво залежить від міжбюджетних трансфертів і державної підтримки для покриття видатків соціального, освітнього та інфраструктурного характеру. Зменшення частки власних доходів у

2024 році до 61,6% підкреслює тимчасові коливання у фінансовій спроможності, які пов'язані з економічними факторами та змінами в обсягах податкових надходжень.

Отже, незважаючи на стабільне зростання загальних доходів на одного жителя, низька частка власних доходів у бюджеті Хотинської громади обмежує її фінансову автономію і робить громаду вразливою до змін у міжбюджетних трансфертах. На рівні країни збереження високої частки власних доходів забезпечує фінансову стійкість місцевих бюджетів, тоді як для окремих громад питання підвищення власних доходів та ефективного використання міжбюджетних трансфертів залишається ключовим для зміцнення фінансової спроможності.

Коефіцієнт фінансової самодостатності відображає здатність місцевого бюджету покривати свої видатки за рахунок власних доходів. Він є ключовим показником фінансової спроможності громади: чим вищий коефіцієнт, тим менша залежність бюджету від міжбюджетних трансфертів та державної підтримки. Для місцевих бюджетів України загалом і бюджету Хотинської громади цей показник дозволяє оцінити рівень автономності та ефективність використання власних фінансових ресурсів (рис. 3.3).

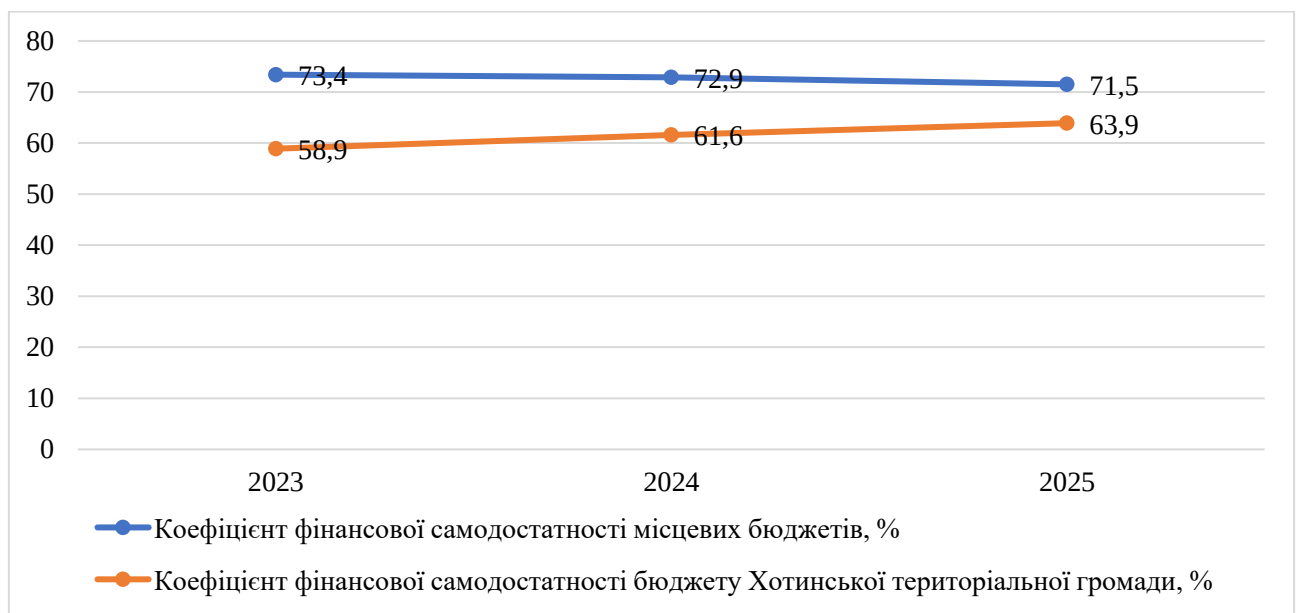

Рис. 3.3. Коефіцієнт фінансової самодостатності місцевих бюджетів України та бюджету Хотинської міської територіальної громади у 2023 – 2025 роках, % [21]

Коефіцієнт фінансової самодостатності місцевих бюджетів України демонструє незначне зниження з 73,4% у 2023 році до 71,5% у 2025 році, що свідчить про зростання залежності громад від міжбюджетних трансфертів, яке пов'язано з інфляційними процесами, зростанням видатків та необхідністю додаткового фінансування соціально важливих сфер. Незважаючи на це, на загальноукраїнському рівні місцеві бюджети зберігають достатній рівень фінансової автономії, здатні самостійно забезпечувати більшу частину своїх видатків.

Для Хотинської громади коефіцієнт фінансової самодостатності нижчий, проте демонструє зростання з 58,9% у 2023 році до 63,9% у 2025 році. Це свідчить про поступове зміцнення здатності громади покривати свої видатки власними доходами та зменшення частки залежності від міжбюджетних трансфертів. Проте показник все ще залишається нижчим за середньоукраїнський рівень, що підкреслює потребу у підвищенні власних доходів, оптимізації структури видатків та більш ефективному використанні державних трансфертів.

Отже, коефіцієнт фінансової самодостатності наочно демонструє фінансову спроможність громад. Для місцевих бюджетів України він залишається відносно стабільним, забезпечуючи автономність, тоді як для окремих територіальних громад, таких як Хотинська, цей показник визначає рівень залежності від державних трансфертів та потребу у підвищенні власної фінансової ефективності.

Табл. 3.1 відображає рівень виконання планових показників за доходами та міжбюджетними трансфертами як для місцевих бюджетів України загалом, так і для бюджету Хотинської територіальної громади у 2023 – 2025 роках. Цей показник дозволяє оцінити ефективність планування бюджету, своєчасність надходження коштів та стабільність фінансового забезпечення місцевих громад. Високий рівень виконання плану свідчить про ефективність адміністрування доходів та належну координацію між державним і місцевим бюджетами.

Таблиця 3.1

Рівень виконання плану за доходами та міжбюджетними трансфертами місцевих бюджетів України та бюджету Хотинської міської територіальної громади у 2023 – 2025 роках, % [21]

Рік	Рівень виконання плану за доходами місцевих бюджетів України, %	Рівень виконання плану за міжбюджетними трансфертами місцевих бюджетів України, %	Рівень виконання плану за доходами бюджету Хотинської громади, %	Рівень виконання плану за міжбюджетними трансфертами бюджету Хотинської громади, %
2023	97,6	86,8	123,1	99,4
2024	100,7	93,4	107,1	99,7
2025	97,9	90,0	103,1	93,8

Рівень виконання плану за доходами місцевих бюджетів України коливався у межах 97,6 – 100,7%, що свідчить про відносну стабільність та точність планування на загальнонаціональному рівні. Водночас, бюджет Хотинської громади перевиконав план доходів у 2023 році (123,1%), а в наступні роки виконання залишалося трохи вищим за 100%, що демонструє ефективність мобілізації власних доходів громади, але також свідчить про консервативне планування бюджету з урахуванням можливих коливань економічної ситуації.

Щодо міжбюджетних трансфертів, місцеві бюджети України виконували план у межах 86,8-93,4%, що вказує на певну нестабільність у надходженнях трансфертів та залежність від рішень центральних органів влади. Для Хотинської громади рівень виконання трансфертів був значно вищим у 2023 – 2024 роках (99,4-99,7%), проте у 2025 році знизився до 93,8%, що свідчить про можливі затримки або зміни в обсягах державної підтримки.

Отже, рівень виконання плану доходів та трансфертів прямо впливає на фінансову спроможність громад. Для місцевих бюджетів України в цілому показники залишаються стабільними, що забезпечує планомірне фінансування видатків. У той же час для окремих громад, таких як Хотинська, навіть незначні коливання у трансфертах можуть мати суттєвий вплив на здатність покривати

видатки та підтримувати соціальні та інфраструктурні програми, підкреслюючи важливість ефективного планування та резервування ресурсів.

Частка капітальних видатків у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів України та бюджету Хотинської територіальної громади у 2023 – 2025 роках характеризує здатність громади фінансувати розвиток інфраструктури, будівництво та модернізацію об'єктів соціальної, транспортної та комунальної сфери. Високий рівень капітальних видатків сприяє довгостроковому розвитку громади та підвищенню її фінансової спроможності, тоді як зниження частки капітальних видатків свідчить про зосередження бюджету на поточних видатках та обмеження розвитку інфраструктури (рис. 3.4).

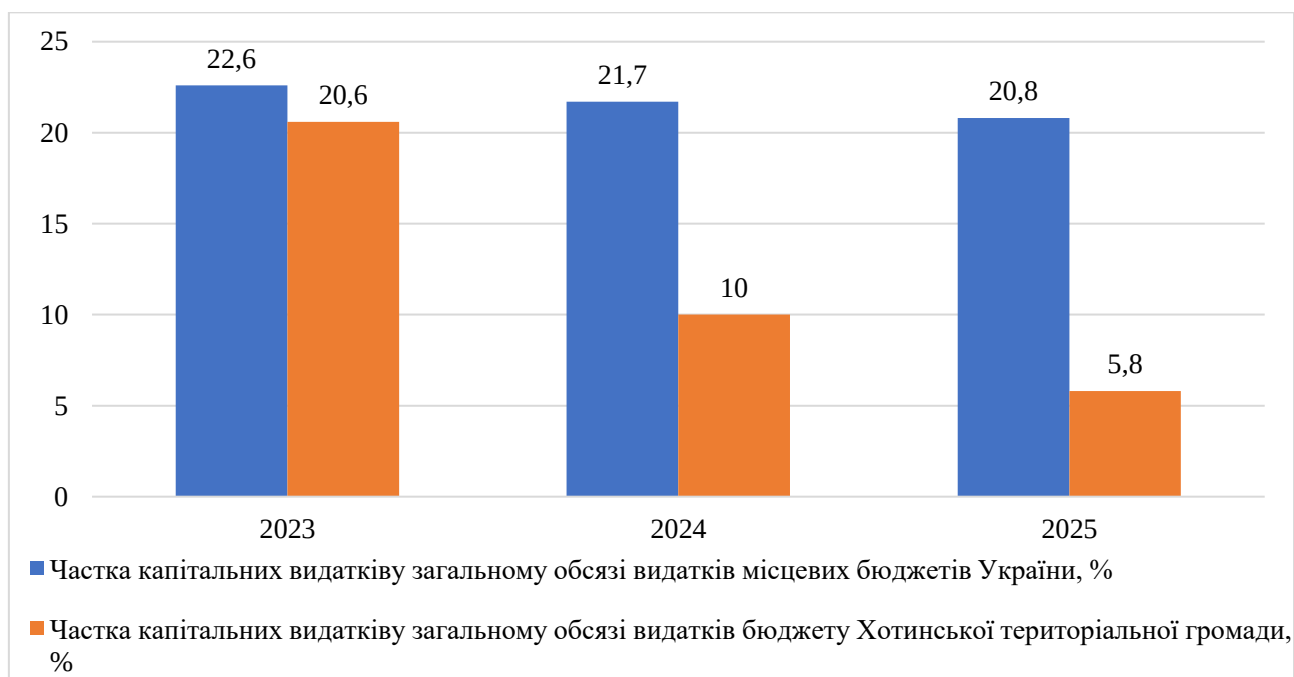

Рис. 3.4. Частка капітальних видатків у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів України та бюджету Хотинської міської територіальної громади у 2023 – 2025 роках, % [21]

Частка капітальних видатків у місцевих бюджетах України поступово знижується з 22,6% у 2023 році до 20,8% у 2025 році. Незважаючи на це, на загальноукраїнському рівні громади продовжують виділяти значну частку коштів на розвиток інфраструктури, що забезпечує підтримку довгострокових інвестицій та стійкість місцевих економік.

У бюджеті Хотинської громади частка капітальних видатків знизилася більш різко: з 20,6% у 2023 році до 5,8% у 2025 році. Це свідчить про зменшення інвестицій у розвиток інфраструктури громади та зростання залежності від поточних видатків. Таке скорочення капітальних видатків обмежує можливості громади щодо забезпечення довгострокового розвитку, модернізації соціальних та комунальних об'єктів, а також підвищення привабливості для бізнесу та населення.

Отже, частка капітальних видатків є критичним показником фінансової спроможності. Для місцевих бюджетів України вона залишається відносно високою, забезпечуючи розвиток територій, тоді як для окремих громад, таких як Хотинська, зниження цієї частки підкреслює обмеженість ресурсів і потребу у стратегічному плануванні фінансування інвестиційних проєктів, а також у ефективному використанні міжбюджетних трансфертів для підтримки розвитку інфраструктури.

3.2. Основні проблеми та перспективи використання міжбюджетних трансфертів для підвищення фінансової спроможності територіальних громад

Система міжбюджетних трансфертів є одним із ключових механізмів забезпечення фінансової спроможності територіальних громад, оскільки дозволяє вирівнювати різницю між власними доходами громад та необхідними видатками для виконання їхніх повноважень. Водночас практика функціонування трансфертів в Україні виявляє низку проблем, які обмежують ефективність їх використання та впливають на фінансову автономію місцевих бюджетів. До таких проблем належать нестабільність обсягів державних дотацій і субвенцій, висока залежність окремих громад від рішень центральних органів влади, а також недостатньо прогнозований розподіл коштів, що ускладнює довгострокове планування бюджету і реалізацію інвестиційних проєктів. У цьому контексті оцінка основних проблем і визначення шляхів оптимізації міжбюджетних

трансфертів є важливим завданням для зміцнення фінансової спроможності громад та підвищення ефективності місцевого самоврядування.

Основними проблемами в системі міжбюджетних трансфертів та їхньою роллю у формуванні фінансової спроможності територіальних громад є:

1. Висока залежність від трансфертів з державного бюджету. Аналіз бюджету Хотинської територіальної громади показав, що частка міжбюджетних трансфертів у загальному обсязі доходів громади становить близько 36%, тоді як власні доходи – 62-64%. Це свідчить про значну залежність громади від державної підтримки. Така залежність знижує фінансову автономію та обмежує можливості громади самостійно приймати рішення щодо розвитку соціальної інфраструктури та реалізації інвестиційних проєктів. Будь-які затримки або скорочення міжбюджетних трансфертів можуть призвести до дефіциту коштів на поточні видатки та капітальні проєкти.

2. Нестабільність обсягів міжбюджетних трансфертів та прогнозованості надходжень. Дані дослідження показують, що обсяги субвенцій та дотацій у Хотинській територіальній громаді за три роки змінювалися нерівномірно. Наприклад, субвенції на виплату компенсацій за житло ВПО та субвенції на облаштування безпечних умов у школах мали значні коливання (за окремими напрямками). Подібна нестабільність ускладнює прогнозування місцевого бюджету, планування капітальних видатків і довгострокових інвестиційних проєктів, що безпосередньо впливає на спроможність громади ефективно виконувати свої функції.

3. Обмежена автономія у розподілі та використанні міжбюджетних трансфертів. Відповідно до Бюджетного кодексу України, більшість субвенцій та дотацій надаються з державного бюджету на конкретні цілі (освіта, охорона здоров'я, соціальні виплати, ліквідація наслідків збройної агресії). Це обмежує можливості громад самостійно визначати пріоритети фінансування. Дослідження показало, що в Хотинській територіальній громаді велика частка міжбюджетних трансфертів спрямована на освіту та поточні соціальні програми, тоді як капітальні видатки на розвиток інфраструктури зменшилися з 20,6% у

2023 році до 5,8% у 2025 році. Таким чином, обмежена гнучкість у використанні міжбюджетних трансфертів стримує довгостроковий розвиток громади.

4. Недостатній стимул до збільшення власних доходів. Система міжбюджетних трансфертів часто не стимулює громади до активного розвитку власної фінансової бази. У бюджеті Хотинської територіальної громади спостерігається порівняно низький рівень власних доходів на одного жителя (8734 грн у 2023 році проти 12489 грн у середньому по Україні). Це свідчить про обмежену мобілізацію місцевих ресурсів, що підвищує ризик дефіциту бюджету у разі зниження державних трансфертів.

5. Зниження частки капітальних видатків у структурі бюджету. Як показує аналіз, у Хотинській територіальній громаді частка капітальних видатків у загальному обсязі видатків знизилася з 20,6% у 2023 році до 5,8% у 2025 році, тоді як по Україні цей показник залишався на рівні 20-22%. Зменшення інвестицій у розвиток інфраструктури знижує довгострокову фінансову спроможність громади та її привабливість для населення й бізнесу, оскільки обмежує можливості модернізації об'єктів соціальної, комунальної та транспортної інфраструктури.

Таким чином, проблеми трансфертної системи – нестабільність, обмежена автономія, висока залежність та низька стимуляція власних доходів – безпосередньо обмежують фінансову спроможність громад, зменшують ефективність використання бюджету та ускладнюють реалізацію стратегічних проєктів розвитку територій.

Рекомендаціями щодо оптимізації міжбюджетних трансфертів для зміцнення фінансової спроможності громад є:

1. Підвищення фінансової автономії громад. На основі аналізу бюджету Хотинської територіальної громади виявлено значну залежність від міжбюджетних трансфертів з державного бюджету (близько 36% загальних доходів). Рекомендовано посилювати автономію територіальної громад шляхом збільшення питомої ваги власних доходів у бюджеті, наприклад, через розширення податкової бази, а також оптимізацію адміністративних процедур

для ефективного збору доходів. Це дозволить громадам самостійно планувати видатки та реалізацію стратегічних проєктів без ризику дефіциту у разі змін трансфертної політики держави.

2. Формування прозорої та передбачуваної системи розподілу трансфертів. Дослідження показало, що обсяги субвенцій і дотацій у Хотинській територіальній громаді змінюються нерівномірно та часто залежать від рішень центральних органів. Рекомендується запровадити більш прозорі правила розподілу міжбюджетних трансфертів, прив'язані до об'єктивних критеріїв фінансової спроможності громад та соціально-економічних потреб територій. Прозора система дозволить покращити планування місцевого бюджету та підвищить ефективність використання коштів.

3. Впровадження стимулюючих механізмів для збільшення власних доходів. Аналіз показав, що власні доходи бюджету Хотинської територіальної громади на одного жителя нижчі за середньоукраїнські показники (8734 грн проти 12489 грн у 2023 році). Рекомендується розробляти стимули для громад, які успішно збирають податки та збільшують власні доходи. Це можуть бути додаткові бонуси у вигляді частини прибутку, що залишається в громаді, або пріоритетне фінансування капітальних проєктів, що стимулюватиме розвиток економічної бази та підвищення фінансової спроможності.

4. Стратегічне планування капітальних видатків з урахуванням фінансової спроможності. Дослідження показало значне зниження частки капітальних видатків у структурі бюджету Хотинської територіальної громади з 20,6% у 2023 році до 5,8% у 2025 році, що обмежує розвиток інфраструктури. Рекомендується здійснювати стратегічне планування капітальних видатків, орієнтуючись на реальні власні доходи громади та очікувані трансферти. Доцільно впроваджувати багаторічне планування інвестиційних проєктів і пріоритизувати ті, які мають найвищий соціально-економічний ефект.

5. Оптимізація структури трансфертів та пріоритизація напрямів фінансування. Аналіз показав, що більша частина міжбюджетних трансфертів у Хотинській територіальній громаді спрямовується на освіту та соціальні

програми, тоді як інші сфери розвитку інфраструктури отримують обмежене фінансування. Рекомендується проводити перегляд структури міжбюджетних трансфертів, передбачаючи більш збалансоване фінансування соціальної сфери та інвестиційних проєктів, що сприятиме сталому розвитку територіальної громади та підвищенню її фінансової спроможності.

Ефективне використання міжбюджетних трансфертів має ключове значення для підвищення фінансової спроможності територіальних громад. Аналіз бюджету Хотинської громади засвідчив, що значна частка доходів місцевого бюджету формується за рахунок державних субвенцій та дотацій, що створює залежність від рішень центральних органів та нестабільність бюджетних надходжень. Основними проблемами є обмежена автономія у розподілі трансфертів, нестабільність обсягів фінансової підтримки, недостатній стимул до розвитку власних доходів та зниження частки капітальних видатків. Запропоновані рекомендації, включаючи підвищення фінансової автономії громад, формування прозорої системи розподілу трансфертів, впровадження стимулюючих механізмів для збільшення власних доходів та стратегічне планування капітальних видатків, можуть сприяти зміцненню фінансової спроможності громад, підвищенню ефективності використання бюджетних коштів та забезпеченню сталого розвитку територій.

ВИСНОВКИ

Міжбюджетні трансфери є одним із ключових інструментів фінансового забезпечення місцевих громад, що сприяють вирівнюванню бюджетних можливостей та забезпеченню рівних умов для надання публічних послуг. Види міжбюджетних трансфертів, визначені Бюджетним кодексом України, – базова дотація, субвенції, реверсна дотація та додаткові дотації – мають своє чітке призначення та регламентовані умови надання, що забезпечує прозорість і ефективність розподілу коштів.

В умовах воєнного стану відбуваються зміни у порядку розподілу та появи нових субвенцій, спрямованих на задоволення нагальних потреб громад, що відображає гнучкість системи міжбюджетних відносин у кризових ситуаціях.

Аналіз міжбюджетних трансфертів у системі місцевих бюджетів України та на прикладі Хотинської міської територіальної громади дозволяє зробити кілька ключових висновків. По-перше, міжбюджетні трансфери залишаються значущим джерелом фінансування місцевих бюджетів, забезпечуючи приблизно третину доходів як на загальноукраїнському рівні, так і для Хотинської МТГ. Це підкреслює високу залежність громад від рішень держави, особливо у частині субвенцій та дотацій, які часто мають нестабільний та цільовий характер.

По-друге, структура міжбюджетних трансфертів свідчить про пріоритетність соціально значущих напрямів, зокрема освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Для Хотинської громади домінуючим компонентом є освітня субвенція, що відображає загальнодержавну тенденцію і одночасно обмежує фінансову автономію громади. Спеціальні цільові субвенції та дотації змінюються з року в рік, що ускладнює прогнозування доходів та планування бюджету.

По-третє, порівняння з доходами місцевих бюджетів України показує, що Хотинська територіальна громада має нижчу частку податкових надходжень та більшу питому вагу трансфертів. Це свідчить про відносно низьку власну

фінансову спроможність та підкреслює необхідність активізації роботи з розширення власної дохідної бази, залучення інвестицій та розвитку місцевих джерел доходів.

Тому міжбюджетні трансферти виконують ключову роль у забезпеченні функціонування громад, проте їх нестабільність і висока залежність від державних рішень підкреслюють важливість подальшого підвищення фінансової автономії місцевих бюджетів та оптимізації структури доходів.

Фінансова спроможність територіальних громад – це здатність забезпечити стабільне та ефективне виконання власних і делегованих повноважень, що визначається через систему показників і критеріїв, які оцінюють доходи, автономію, ефективність управління коштами та потенціал для розвитку. Визначення критеріїв фінансової спроможності є необхідним для об'єктивної оцінки стану громад, планування міжбюджетних трансфертів, підтримки процесів децентралізації, моніторингу та підвищення прозорості місцевих фінансів.

Фінансова спроможність місцевих бюджетів України загалом залишається стабільною та достатньо автономною. Висока питома вага власних доходів (72-74%) у загальному обсязі доходів та відносно стабільний коефіцієнт фінансової самодостатності (71-73%) забезпечують громадам можливість покривати більшість своїх видатків власними ресурсами, що дозволяє планувати довгострокові інвестиційні проєкти та підтримувати розвиток інфраструктури. Рівень виконання планових показників доходів та міжбюджетних трансфертів свідчить про ефективність бюджетного планування та фінансового адміністрування на національному рівні.

У випадку бюджету Хотинської територіальної громади спостерігається значна залежність від міжбюджетних трансфертів та державної підтримки. Питома вага власних доходів у загальному обсязі доходів громади становить близько 62-64%, коефіцієнт фінансової самодостатності – 59-64%. Це свідчить про обмежену автономію бюджету та необхідність планування надходжень трансфертів для забезпечення стабільності видатків. Рівень виконання плану

доходів громади перевищує 100%, що відображає ефективність мобілізації власних доходів, проте частка капітальних видатків у 2025 році знизилась до 5,8%, що обмежує можливості розвитку інфраструктури та реалізації інвестиційних проєктів.

Таким чином, фінансова спроможність місцевих бюджетів України загалом дозволяє забезпечувати стабільне функціонування громад і реалізацію розвитку територій, тоді як для окремих територіальних громад, таких як Хотинська, питання підвищення власних доходів, оптимізації структури видатків та ефективного використання міжбюджетних трансфертів залишається ключовим фактором для забезпечення фінансової стабільності та довгострокового розвитку.

Рекомендаціями щодо зміцнення фінансової спроможності територіальних громад є: підвищення фінансової автономії громад, формування прозорої системи розподілу трансфертів, впровадження стимулюючих механізмів для збільшення власних доходів та стратегічне планування капітальних видатків, що сприятиме зміцненню фінансової спроможності громад, підвищенню ефективності використання бюджетних коштів та забезпеченню сталого розвитку територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chugunov I., Liubchak I. Vatulov A., Titarchuk M., Chugunov V., Zaychuk S. State budget expenditures under martial law: Case of Ukraine. Public and Municipal Finance. 2025. Vol. 14(2). P. 52-63. [http://dx.doi.org/10.21511/pmf.14\(2\).2025.06](http://dx.doi.org/10.21511/pmf.14(2).2025.06)
2. Hrubliak O. M., Karvatskyi M. V., Zhavoronok A. V. Methodical approaches to assess the efficiency of the budget process in Ukraine. Науковий вісник Полісся. 2018. Вип. № 2 (14). Частина 2.
3. Fuhelo P. Financial support of territorial communities of Ukraine in the context of decentralization. Independent Journal of Management & Production. 2022. № 3 (13). P. 291–309.
4. Ostrovska H., Demianyshyn V., Maliuta L., Sherstiuk R., Kuz T. Conception of an effective budget process and ways of improvement regional budget policy. Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. 2020. Vol. 12, 07-Special Issue. P. 1686-1690.
5. Shah A. A Practitioner's Guide to Intergovernmental Fiscal Transfers. Revista De Economía Y Estadística. 2006. № 44(2). P. 127-186. <https://doi.org/10.55444/2451.7321.2006.v44.n2.4088>
6. Алексеев І. В., Лопушняк Г. С., Ливдар М.В. Бюджетний механізм і соціально-економічний розвиток регіонів : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2014. 248 с.
7. Боднарук Т. Ефективність трансфертної політики в системі міжбюджетних відносин. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 5 (83). С. 146-153.
8. Бюджетний кодекс України від 10 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n1439> (дата звернення: 20.05.2026).
9. Василевська Г. Асиметрії фіскального простору та їх систематизація у контексті фіскальної теорії. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 31-36.

10. Василенко Д. Бюджетна децентралізація як спосіб реалізації бюджетної політики. Науковий блог Острозької академії. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015>
11. Возняк Г. В. Бюджетне вирівнювання в системі фінансового забезпечення розвитку регіонів України: сучасний стан і вектор розвитку. Проблеми економіки. 2016. № 3. С. 24–30.
12. Возняк Г. В. Особливості міжбюджетних відносин в контексті досягнення фінансової спроможності територіальних громад. Світ фінансів. 2017. Вип. 2(51). С. 17–28.
13. Ганзицька Т. С. Козін В. В. Місцеві бюджети в контексті фінансової децентралізації. Науковий вісник Херсонського національного університету. Серія : Юридичні науки : зб. наук. пр. 2017. Вип. 1(2). С. 22–26.
14. Горин В. П., Булавинець В. М. Теоретичні засади бюджетних трансфертів як інструмента фінансового регулювання суспільного добробуту. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 5/1. [https://doi.org/10.37634/efp.2020.5\(1\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(1).2).
15. Грубляк О.М., Попівчук Р.Ю. Вплив інструментів бюджетного вирівнювання доходної бази місцевих бюджетів на стан обласного бюджету Чернівецької області. Економіка і суспільство. 2017. №13. С. 1078-1082. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/180.pdf.
16. Грубляк О.М. Основні вектори змін місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації та воєнного стану. Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету. 2023. Том 80. Випуск 1. С. 59-67. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.01.059
17. Грубляк О.М., Карвацький М.В. Оцінка ефективності реформування системи міжбюджетних відносин в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету. 2018. Вип. 1(51). С. 317-322. URL: [visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/130427](http://ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/130427)
18. Грубляк О.М., Юзва О. Ю. Оцінка реалізації реформи децентралізації влади в Україні на прикладі бюджету Недобоївської ОТГ. Молодий вчений. 2017. №10. С. 11. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/ua/archive/50/#>.

19. Грубляк О.М., Холявко Н.І., Жаворонок А.В. Оцінка ефективності управління дефіцитом державного бюджету України. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 3 (23). С. 130-141. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-3\(23\)-130-141](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-3(23)-130-141)

20. Грубляк О.М., Юрій Е.О., Оцінка результативності фінансової децентралізації шляхом аналізу власних доходів ОТГ Чернівецької області. Казна України. №5. 2018. С.3-7.

21. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.

22. Длугопольський О. Перспективи застосування зарубіжних моделей фіскального федералізму в умовах трансформаційної економіки України. Журнал європейської економіки. 2007. Т. 6 (№ 2). С. 198-232.

23. Копилук О. І., Музичка О. М., Пелех П. Р., Тацій Є. І. Фінансова спроможність територіальних громад Львівської області в умовах децентралізації. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2024. № 75. С. 14-19.

24. Крупка М. І., Кульчицький М. І., Коваленко В. М. Трансформація ролі доходів місцевих бюджетів як інструменту бюджетного механізму в контексті децентралізації. Світ фінансів. 2018. № 3(56). С. 7–18.

25. Кужелєв М., Нечипоренко А. Міжбюджетні трансфери в Україні в умовах воєнного стану: фіскальна асиметрія та перспективи розвитку. Acta Academ iae Beregsasiensis. Economics. 2025. Випуск 11. DOI: 10.58423/2786-6742/2025-11-322-336.

26. Кужелєв М.О., Нечипоренко А.В. Цифрова трансформація бюджетної системи України: стан, виклики та перспективи. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. 2025. №3(17). С. 376-384.

27. Кужелєв М., Нечипоренко А., Стабіас С. Видатки місцевих бюджетів на відновлення: тенденції, виклики та перспективи. Економіка та суспільство. 2025. № 78. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-27>.

28. Маліборський П. Фінансово-бюджетна спроможність територіальних громад. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2023. № 6. С. 131-140.

29. Нечипоренко А. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 6, Ч. 2. С. 122-125.

30. Онищук І. Аналітичний огляд: місцеві бюджети під тиском війни - підсумки першого півріччя 2025 року. Polaris. 2025. URL: <https://polaris.org.ua/novyny-tazakhody/novyny/novyny/analitichnyi-ohliad-mistsevi-biudzhety-pid-tyskom-viiny-pidsumkypershoho-pivrichchia-2025-roku>.

31. Пасічний М., Непиталюк А., Поляков М., Обухов Р., Хачатрян В., Стратійчук В. Фінансова спроможність територіальних громад в Україні та державах-членах ЄС. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2025. № 6(65). С. 176-190.

32. Петик Л., Корень Д. Міжбюджетні трансферти як складова міжбюджетних відносин: сучасний стан та перспективи розвитку. Молодий вчений. 2020. №12 (88). С. 155-158. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-32>

33. Письменний В. В. Міжбюджетні трансферти як інструмент фінансового вирівнювання територій. Економіка та держава. 2017. № 6. С. 24–30.

34. Польова О. Л. Міжбюджетні відносини як інструмент механізму розвитку територіальних громад. Економіка та суспільство. 2022. Випуск # 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-37>.

35. Про затвердження формули розподілу обсягу медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам / Кабінет Міністрів України, Постанова № 618 від 19.08.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/618-2015-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 20.05.2026).

36. Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами / Кабінет Міністрів України, Постанова № 1088 від

27.12.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2017-%D0%BF#Text>.
(дата звернення: 20.05.2026).

37. Пухир С. Т. Фінансові механізми реалізації державної регіональної політики: сучасний стан та пріоритети вдосконалення : монографія. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи», 2017. 374 с.

38. Сенищ П.М., Фугело П.М. Фінансово-бюджетна підтримка соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах війни. Економіка та суспільство. 2022. № 39. <https://openbudget.gov.ua/>

39. Сірик З. О. Особливості вдосконалення міжбюджетних відносин в умовах децентралізації влади. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2020. № 142 (2). С. 46-54. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-2-7>.

40. Сірик З. О., Жук П. В. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління. Регіональна економіка. 2017. № 2. С. 16–22.

41. Ткач К. Теоретичні аспекти міжбюджетних трансфертів як інструменту конвергенції економічного та соціального розвитку. Світ фінансів. 2014. № 4. С. 97-102.

42. Фугело П. М. Сучасний стан організації міжбюджетних відносин в Україні. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. 2023. № 38. <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2023-1.24>.

43. Шаварина М. Вдосконалення соціальних трансфертів та посилення їх впливу на доходи домогосподарств. Методологічні проблеми фінансової теорії та практики. 2014. С. 144-147.

АНОТАЦІЯ

Мойсюк Б.В. Роль міжбюджетних трансфертів у забезпеченні фінансової спроможності територіальних громад. Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. Чернівці. 2026. 48 с.

У роботі досліджуються теоретичні та практичні аспекти міжбюджетних трансфертів як інструменту забезпечення фінансової спроможності територіальних громад в Україні. У першому розділі розглянуто поняття та класифікацію міжбюджетних трансфертів, а також показники і критерії фінансової спроможності місцевих громад. Другий розділ присвячено аналізу обсягів, структури та динаміки міжбюджетних трансфертів у місцевих бюджетах України за 2023 – 2025 роки, зокрема на прикладі бюджету Хотинської міської територіальної громади, та оцінці їх впливу на формування та виконання бюджетів. У третьому розділі досліджено основні проблеми в системі міжбюджетних трансфертів, визначено їхній вплив на фінансову спроможність громад, а також запропоновано рекомендації щодо оптимізації трансфертів для підвищення фінансової автономії, стабільності та ефективності використання бюджетних коштів.

Ключові слова: міжбюджетні трансфери, фінансова спроможність, місцеві бюджети, бюджетна автономія, субвенції, дотації, управління місцевими фінансами.

SUMMARY

Moisiuk B.V. Role of Interbudgetary Transfers in Ensuring the Financial Capacity of Territorial Communities. Manuscript.

Qualification work for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 072 «Finance, banking and insurance». Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi. 2026. 48 c.

The study examines theoretical and practical aspects of interbudgetary transfers as a tool for ensuring the financial capacity of territorial communities in Ukraine. The first chapter explores the concept and classification of interbudgetary transfers, as well as the indicators and criteria of financial capacity of local communities. The second chapter is devoted to the analysis of the volume, structure, and dynamics of interbudgetary transfers in local budgets of Ukraine for 2023–2025, in particular using the budget of Khotyn City Territorial Community as an example, and assesses their impact on budget formation and execution. The third chapter investigates the main problems in the system of interbudgetary transfers, identifies their impact on the financial capacity of communities, and proposes recommendations for optimizing transfers to enhance financial autonomy, stability, and efficiency of budget spending.

Keywords: interbudgetary transfers, financial capacity, local budgets, budgetary autonomy, subventions, subsidies, local finance management.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

Б.В. Мойсюк